

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและอื่นๆ ในโลกยุคการสื่อสารไร้พรมแดนก่อให้เกิดการแข่งขัน การผสมผสานกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม การเรียนรู้และการเลียนแบบในด้านความคิด ความเชื่อพฤติกรรมซึ่งกันและกันดังมีผู้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดก็ตามย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความประพฤติปฏิบัติและแบบแผนวิถีชีวิตของบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2541 : 1) สำหรับคนไทยก็เช่นกันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสมความทันสมัยของวัตถุและความล้ำหลังหรือลุ่มสลายของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมไทยและศีลธรรมอย่างรุนแรงจึงปรากฏให้เห็น (ประเวศ วะสี, 2539 : 8-9) สังคมไทยกลายเป็นสังคม ที่เริ่มขาดระเบียบวินัย ทั้งในครอบครัว ในชุมชนรวมไปถึงบุคคล โดยรวมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่เหมาะสมทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องรณรงค์ ป้อนกัน แก้ไข ปัญหา ช่วยเหลือนักเรียนเหล่านั้นให้มีความประพฤติไปในทางที่เหมาะสมสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจและคุณธรรมให้เป็นอนาคตที่แจ่มใสของชาติ สมกับเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของสังคม (กรมวิชาการ, 2545 : บทนำ)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ นักการศึกษาคนสำคัญของประเทศไทย ได้กล่าวว่า "...ถ้าเราประทับใจ ประครองเด็กในวัยนี้ให้ดี เราก็จะได้ผู้ใหญ่ที่ดีในกาลข้างหน้า แต่ถ้าเรากระทำผิดพลาด บกพร่อง เราก็จะได้ผู้ใหญ่ที่ขาดคุณภาพในด้านใดด้านหนึ่งไป ..." (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536 : 57) ดังนั้นหากการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานประสบความสำเร็จ หรือมีข้อบกพร่องต่าง ๆ ย่อมส่งส่งผลเสียสะท้อนไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของระบบการศึกษาของชาติ และแน่นอนที่สุด ย่อมทำให้เป้าหมายของการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย

การปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นการปรับวิธีคิด ปรับวิธีการสอน เป็นการจัดการเรียน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้อย่างรอบด้าน สมดุล บูรณาการที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต เมื่อพิจารณาหลักการของ โรงเรียนวิถีพุทธที่ว่า พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นตามหลัก ไตรสิกขา

อันประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา จึงสร้างความมั่นใจได้ว่าโรงพิมพ์วิถิปุทธ เป็นการเริ่มต้นปฏิรูปการศึกษาที่แท้ ดังที่สมเด็จพระพุทธาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวกันว่าสอดคล้องกับรากฐานสังคมไทยอย่างไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้ที่ว่า ยึดหลักไตรสิกขาเป็นหลักของโรงเรียนวิถิปุทธ (อดิษฐ์ โพธารามิก. 2547 : 4)

การดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนจึงถือเป็นนโยบายหลักของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนามนุษย์สู่ชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนครู ผู้ปกครอง ชุมชนได้ตระหนักและประจักษ์แล้วว่านักเรียนในโครงการมีการพัฒนาด้านคุณธรรมด้านสังคมและด้านการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมและต่อเนื่อง มีการพัฒนาเพิ่มทุกขณะชีวิตที่เป็นการศึกษาจึงเป็นชีวิตที่เรียนรู้และพัฒนาที่ไม่มีวันจบ อันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องการสืบต่อที่มีลักษณะแห่งบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็นเฉลี่ยฉลาด เก่งกล้า อดทน เพียรพยายาม แสดงความคิดเห็นได้ถูกต้องตามความเป็นจริงในขณะที่เดียวกันก็เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประสานประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างสมานฉันท์สันติสุขและประเทศไทยก็จะน่าอยู่มากขึ้นเท่านั้น (อดิษฐ์ โพธารามิก. 2547 : 5)สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ส่งเสริมให้โรงเรียนสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยให้โรงเรียนได้บูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาในชีวิตจริงทั้งในและนอกโรงเรียนของนักเรียนที่เหมาะสม ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรมมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน หมั่นเพียรมีสติมีเหตุผล มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวินัยในตนเอง 2) ด้านสังคม คือพูดเพราะ มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เสียสละ มีมารยาทสังคม ทักษะการปรับตัว การเคารพสิทธิผู้อื่นเสียสละประเมินตนเอง เคารพสิทธิผู้อื่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะและ 3) ด้านการเรียนรู้ คือ รักการอ่าน แสวงหาความรู้ การวางแผนการเรียนรู้ การใช้เวลาว่าง สนใจใฝ่รู้มีความคิดสร้างสรรค์ (สุวิมล ว่องวานิชและคนอื่นๆ 2549 : 17 – 18)

โรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ดจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถ ให้บรรลุความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีวินัย จิตใจแจ่มใส มีความรับผิดชอบ ตั้งใจเล่าเรียน และใฝ่รู้ใฝ่เรียน จากการประเมินตนเองของสถานศึกษา พบว่านักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 มาตรฐานที่ 1 ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ ได้ระดับคุณภาพ พอใช้ มาตรฐานที่ 6 ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน สนใจและแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆรอบตัว ได้ระดับคุณภาพ พอใช้และมาตรฐานที่ 7 ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับ

ผู้อื่นได้ ใ้ระดับคุณภาพ พอใช้ (รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 2 พ.ศ.2553
โรงเรียนบ้านสูงยาง: 34- 41)

จากสภาพปัญหาความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งอยู่ในฐานะครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จึงมีความสนใจที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้บุคลากรและผู้ปกครอง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนและให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัยทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างยั่งยืนเป็นความต้องการที่จะมุ่งมั่นแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน โดยมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนรวมทั้งมีวิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนให้เกิดขึ้น เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพราะครูถือเป็นบุคคลที่มีส่วนช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้กิจกรรมต่าง ๆ ภายใน โรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ตามนโยบายและหลักสูตรกำหนด ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ นักเรียน ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทางด้านระเบียบวินัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในด้านอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของชาติโดยมีการดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนและการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผ่านการทดลองใช้จริงกับ โรงเรียนและกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณภาพ เหมาะสมจะนำไปสู่การขยายผลไปยังโรงเรียนอื่นๆ เกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร
2. การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

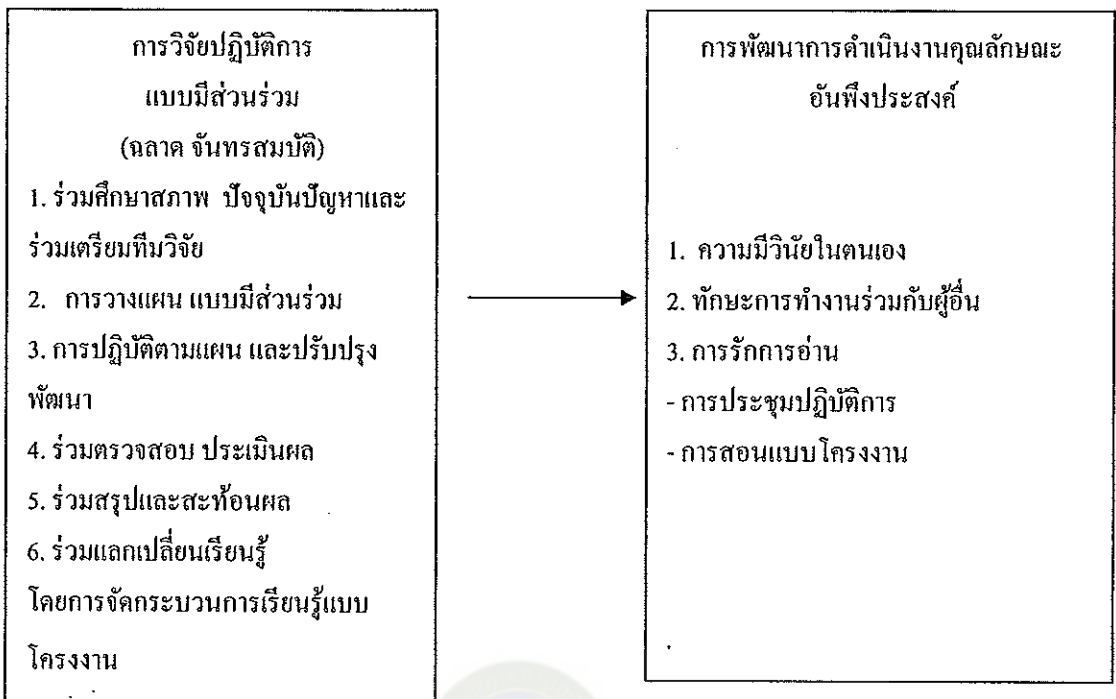
1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มผู้วิจัยและร่วมวิจัย จำนวน 6คน ได้แก่
  - 1.1 ผู้วิจัย
  - 1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสูงยาง
  - 1.3 ผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วยครูโรงเรียนบ้านสูงยางที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 4 คน โดยการสมัครใจเข้าร่วมวิจัย
2. กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 18 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 36 คน ประกอบด้วย
  - 3.1 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 18 คน
  - 3.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 18 คน
4. ระยะเวลาในการวิจัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556
5. วิธีการดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านสูงยาง โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) สามารถสรุปรูปแบบรูปแบบการพัฒนาได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง การจัดกิจกรรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ โครงการงาน ที่จะนำมาแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น โดยให้สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ซึ่งทำให้มีความจำเป็นต้องเน้นและปลูกฝังลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา และคุณธรรม อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงสงบสุขในสังคม

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในด้านคุณธรรมส่วนตัว ด้านคุณธรรมส่วนรวม และด้านคุณธรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การมีวินัยในตนเอง มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการรักการอ่าน

2.1 การมีวินัยในตนเองหมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมตามกิจกรรมจนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่พึงปรารถนา ตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนด

2.2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา จาการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น แล้วเกิดพฤติกรรมในเชิงบวกเช่น การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การยึดหลักประชาธิปไตย และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

2.3 การรักการอ่าน หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่ได้รับการ ส่งเสริมตามการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเพื่อให้เกิดความสนใจและการชอบ อ่านหนังสือเห็นความสำคัญของการอ่าน เห็นความจำเป็นของการอ่าน หรือพฤติกรรมเกี่ยวกับการอ่าน เช่น ดูหนังสือดูรูปภาพจากหนังสือ การใช้เวลาว่างเพื่ออ่านหนังสือ และอ่านหนังสือ เป็นประจำจนเกิดเป็นนิสัย

3. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยมีผู้ร่วมวิจัยหลายฝ่าย เช่นครู นักเรียน เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งให้หลายฝ่ายเข้ามามีบทบาทใน การพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและเตรียมทีมวิจัย 2) การสร้างแรงจูงใจจิตสำนึกส่งเสริมการมี ส่วนร่วมในการประเมิน 3) การวางแผนแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาทีมวิจัย 4) การนำแผนไป ปฏิบัติและพัฒนา 5) การติดตามและประเมินผล และ 6)การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

5. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสูงยาง ตำบลคูเมือง อำเภอเมือง สรวง จังหวัดร้อยเอ็ดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

6. ครู หมายถึง ครูผู้สอน พนักงานราชการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนบ้านสูง ยาง อำเภอเมืองสรวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

7. ผู้ปกครอง หมายถึง บิดามารดาหรือผู้ที่ดูแลใกล้ชิดนักเรียนโรงเรียน บ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอ เมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ดด้านความมีวินัยในตนเองด้านทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและด้าน การรักการอ่านได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น

2. ช่วยให้แก้ไขปัญหาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านสูงยางอำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความมีวินัยในตนเองด้านทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและด้านการรักการอ่าน

3. โรงเรียนบ้านสูงยางสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในด้านอื่นๆ ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY